

Tämä on rinnakkaistallennettu versio alkuperäisestä julkaisusta.

Tämä on julkaisun kustantajan pdf.

Käytä viittauksessa alkuperäistä lähdettä:

Tiittanen, L. 2019. Plan S ja 1,2 – kohti julkaisujen avoimuutta. Talk-verkkolehti, Digitalisaatio 14.10.2019.

URL: <https://talk.turkuamk.fi/digitalisaatio/plan-s-ja-12-kohti-julkaisujen-avoimuutta/>

Kaikki julkaisut Turun AMK:n rinnakkaistallennettujen julkaisujen kokoelmassa Theseuksessa ovat tekijänoikeussäännösten alaisia. Kokoelman tai sen osien käyttö on sallittu sähköisessä muodossa tai tulosteena vain henkilökohtaiseen, ei-kaupalliseen tutkimus- ja opetuskäyttöön. Muuhun käyttöön on hankittava tekijänoikeuden haltijan lupa.

This is a self-archived version of the original publication.

The self-archived version is a publisher's pdf of the original publication.

To cite this, use the original publication:

Tiittanen, L. 2019. Plan S ja 1,2 – kohti julkaisujen avoimuutta. Online Magazine Talk, Digitalization 14.10.2019.

URL: <https://talk.turkuamk.fi/digitalisaatio/plan-s-ja-12-kohti-julkaisujen-avoimuutta/>

All material supplied via TUAS self-archived publications collection in Theseus repository is protected by copyright laws. Use of all or part of any of the repository collections is permitted only for personal non-commercial, research or educational purposes in digital and print form. You must obtain permission for any other use.

Liisa Tiittanen

Informaatikko, kirjasto- ja tietopalvelut, Turun ammattikorkeakoulu

Plan S ja 1,2 – kohti julkaisujen avoimuutta

Avainsanat: [avoin julkaiseminen](#), [julkaisu](#), [open access](#)

Viimeisen vuoden aikana on otettu merkittäviä edistysaskelaita kohti tutkimusjulkaisujen avoimuutta, kun tutkimusrahoittajien Plan S -aloite julkaistiin ja Suomessa aloitettiin vauhdilla luonnostella Suomalaisen tutkimusyhteisön tutkimusjulkaisujen avoimen saatavuuden linjausta. Julkaisujen avoimuus, open access, tarkoittaa julkaisujen vapaata saatavuutta verkossa ilman maksumuureja. Open access -julkaisemisen avulla tutkimuksen näkyvyys ja vaikuttavuus lisääntyvät, kun kaikki kiinnostuneet, niin tutkimusyhteisö kuin suuri yleisö, pääsevät käsiksi julkisrahoitteen tutkimuksen lopputuotoksiin.

Euroopan komission sekä Euroopan tutkimusneuvoston tukema ja useiden eurooppalaisten kansallisten tutkimusrahoittajien muodostama cOAlition S julkaisi syyskuussa 2018 Plan S -aloitteen, jonka viimeisin versio julkaistiin toukokuussa 2019. Plan S -aloitteen tavoitteena on tutkimusrahoittajien muodostaman cOAlition S -jäsenten rahoituksella tuotettujen tieteellisten julkaisujen välitön avoimuus eli saatavuus ilman maksumuureja. Avoimuutta tulee toteuttaa jo vuodesta 2021 alkaen.

Suunnitelma on herättänyt runsaasti keskustelua ja kommentteja ilmestymisensä jälkeen, ja toukokuussa [Plan S:stä julkaistiin päivitetty periaatteet ja toimeenpanosuunnitelma](#), jossa tutkimusyhteisön, rahoittajien ja julkaisijoiden palaute on huomioitu. Jo tälläkin hetkellä rahoittamiensa hankkeiden tuloksina syntyneiden julkaisujen avointa saatavuutta edellyttävä [Suomen akatemia on sitoutunut Plan S:n tavoitteisiin](#), mikä näkyy mm. vuonna 2021 avattavien rahoitushakujen hakuehdoissa ja rahoitusten käyttöohjeissa, jotka ovat Plan S -periaatteiden mukaisia.

Plan S -periaatteiden mukaan avointa julkaisemista voidaan toteuttaa kolmella eri tavalla:

- 1) julkaisemalla lähtökohtaisesti avoimissa kanavissa (Gold OA),
- 2) tallentamalla julkaisu rinnakkaistallenteena julkaisuarkistoon (Green OA) tai
- 3) julkaisemalla avoimesti sellaisissa osittain avoimissa tilausmaksullisissa lehdissä, joilla on suunnitelma siirtymisestä kokonaan avoimeksi julkaisuksi.

Julkaisukanaville on laadittu laatukriteerit, ja julkaisujen tulee olla avoimia välittömästi, ilman embargoa eli julkaisuviivettä.

Plan S:n rinnalla tapahtuu vauhdilla kehitystä myös kansallisesti. Käynnissä on Tieteellisten seurain valtuuskunnan koordinoimana [Suomalaisen tutkimusyhteisön tutkimusjulkaisujen avoimen saatavuuden linjauksen](#) luonnostelu. Linjauksen tutkimusartikkeleita koskeva osa julkaistaan marraskuussa 2019 kommenttikierrosten jälkeen. Linjauksen tavoitteena on suomalaisten tutkimusorganisaatioiden kirjoittajien tai suomalaisella rahoituksella tehtyjen tieteellisten julkaisujen välitön avoimuus julkaisuhetkellä. Linjauksessa määritellään suuntaviivat myös mm. tutkimusjulkaisujen saatavuuden kustannusten kohtuullistamiseksi ja avointen julkaisujen lisensseiksi.

Kustannuksia ja kritiikkiä

Avoimen julkaisemisen kehittämistä tehdään strategiatyön lisäksi kansallisella tasolla myös FinELib-konsortiossa: e-aineistojen konsortiohankintasopimukseen pyritään sisällyttämään OA-elementti, jonka avulla tilaajaorganisaatioiden kirjoittajat voisivat julkaista avoimesti ilman APC (article processing charge)-maksua.

APC-maksuilla kustantajat kattavat avoimuuden kustannuksia, mutta organisaatioille koituu tällaisissa kyseenalaisissa hybridilehtimallissa päällekkäisiä kustannuksia niiden maksaessa yhtäaikaaisesti sekä tilausmaksuja sekä kirjoittajamaksuja.

Tiedelehden alati kohoavat tilausmaksut sekä ongelmat avoimuuden kustannuksissa ovatkin aiheuttaneet voimakasta keskustelua sekä konkreettisia toimenpiteitä, kun [kirjastokonsortiot ovat peruneet tieteellisiä lehtipakettitilauksiaan](#) kestävämmäksi nousseiden kustannusten ja puuttuvien avoimuutta tukevien mallien takia.

OKM palkitsee julkaisujen avoimuudesta

Opetus- ja kulttuuriministeriö tarjoaa ammattikorkeakoulujen uudessa rahoitusmallissa rahallista porkkanaa avoimesta julkaisemisesta. Jokaisesta A-E-tyyppin julkaisusta, joka on avoin joko lähtökohtaisesti tai joka on avattu rinnakkaistallentamalla, saa yhden julkaisupisteen sijaan 1,2 pistettä. A-E-tyyppin julkaisut ovat tieteellisiä julkaisuja sekä ammattiyhteisölle ja suurelle yleisölle suunnattuja julkaisuja.

Organisaatioiden julkaisemisen avoimuutta seurataan myös muuten kuin lukujen valossa: vuonna 2019 on käynnissä OKM:n tekemä avoimuuden kypsyystason arviointi, jonka yhtenä osa-alueena arvioidaan mm. organisaatioiden julkaisujen avoimuudesta tekemiä linjauksia, kannusteita ja tukipalveluita.

Useita vaihtoehtoja avoimuuteen

Turun AMK:ssa kunnustetaan avoimeen julkaisemiseen. Vuonna 2018 Turun AMK:n henkilökunnan tekemistä julkaisuista 76 % oli avoimia. Turun AMK:n julkaisusarjoissa ja muissa omissa julkaisukanavissa painopiste on avoimessa julkaisemisessa, ja henkilöstön eri kanaviin tekemiä

julkaisuja rinnakkaistallennetaan pysyvästi Turun AMK:n avoimeen julkaisuarkistoon Theseukseen kustantajien sallimilla tavoilla. Rinnakkaistallentaminen avaa lähtökohtaisesti maksumuurin takana olevia Turun AMK:n henkilökunnan kirjoittamia julkaisuja kenen tahansa luettavaksi avoimesti verkossa.

Avoimuutta kehitetään yhteistyössä

Julkaisujen avoimuuden kehittäminen on osa avointa tiedettä ja tutkimusta, jossa pyritään edistämään myös tutkimusaineistojen avointa saatavuutta, oppimisen avoimuutta sekä avointa toimintakulttuuria. Avoimen tieteen avulla julkisin varoin tuotettua tietoa saadaan vapaasti kaikkien ulottuville, **mikä lisää tutkimuksen vaikuttavuutta monin tavoin**. Avoimen tieteen ja tutkimuksen koordinoinnista Suomessa vastaa Tieteellisten seurain valtuuskunta Opetus- ja kulttuuriministeriön rahoituksella.

Avoimuus on toimintakulttuurin muutos, joka edellyttää yhteisesti sovittujen tavoitteiden lisäksi yhteistyötä sekä uusien toimintatapojen vakiinnuttamista: Turun ammattikorkeakoulussa toimii Open science -ryhmä, jonka tehtävä on open science -toiminnan ja -palveluiden kehittäminen ja tuottaminen sekä avoimen toimintakulttuurin edistäminen Turun AMK:ssa. Turun AMK on mukana myös Opetus- ja kulttuuriministeriön rahoittamassa usean eri ammattikorkeakoulun ja Aalto-yliopiston yhteisessä hankkeessa **Ammattikorkeakoulujen avoin TKI-toiminta, oppiminen & innovaatioekosysteemi**, jonka tavoitteena on avoimuuden kehittäminen ammattikorkeakoulujen TKI-toiminnassa ja oppimisessa sekä innovaatioekosysteemissä.

Lisätietoa

- **Open science Turun AMK:ssa**
- Turun AMK:n **Avoim julkaiseminen – Open access -opas**
- Tieteellisten seurain valtuuskunta – **Avoim tiede**
- Coalition S – **Plan S**
- Suomen Akatemia – **Usein kysytyjä kysymyksiä julkaisujen avointa saatavuutta edistävästä Plan S -aloitteesta**
- FinELib – **Neuvottelut-sivusto**
- **Turun AMK:n rinnakkaistallennetut julkaisut Theseuksessa**

Tämä artikkeli on kirjoitettu osana ammattikorkeakoulujen avoin TKI, oppiminen & innovaatioekosysteemi -hanketta, joka on opetus- ja kulttuuriministeriön rahoittama korkeakoulutuksen kärkihanke. Hanketta koordinoi Seinäjoen ammattikorkeakoulu.

14.10.2019

